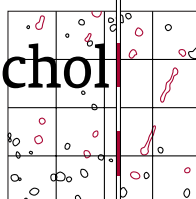

Verkennd archeologisch onderzoek IVO Vorstenbosch-Bergakkers fase 2

R. Jansen, L.G.L. van Hoof

Archol

Archeologisch Onderzoek Leiden BV

Colofon

Archol Rapport nummer 41

Verkennd archeologisch onderzoek Vorstenbosch-Bergakkers fase 2

Uitvoering: L.G.L. van Hoof (veldwerkleider)
L. Meurkens (veldtechnicus)
A.M. van Hilst (veldarcheoloog)
R. Jansen (projectleider)

Auteurs: R. Jansen & L.G.L. van Hoof

Opmaak: Textcetera, Den Haag

ISSN 1569-2396

Archol, Leiden, 2005

Postbus 9515

2300 RA Leiden

info@archol.nl 071-527 33 13

Inhoudsopgave

	Inleiding	5
1.	Landschappelijk en archeologisch kader	5
2.	Het onderzoek: methodiek en vragenstellingen	6
2.1	Methodiek	6
2.2	Vragenstellingen	7
3	Resultaten	8
3.1	Landschappelijke resultaten	8
	Literatuur	10

1 Inleiding

In opdracht van de gemeente Bernheze is door Archeologisch Onderzoek Leiden (Archol bv) een verkennend en waarderend archeologisch onderzoek uitgevoerd in het gebied 'Bergakkers fase 2' te Vorstenbosch. Het gebied is gelegen ten noordwesten van Vorstenbosch, tussen de Kapelstraat en het Binnenveld. Op korte termijn wordt hier de tweede fase van de nieuwbouwwijk Bergakkers gerealiseerd.

1 Landschappelijk en archeologisch kader

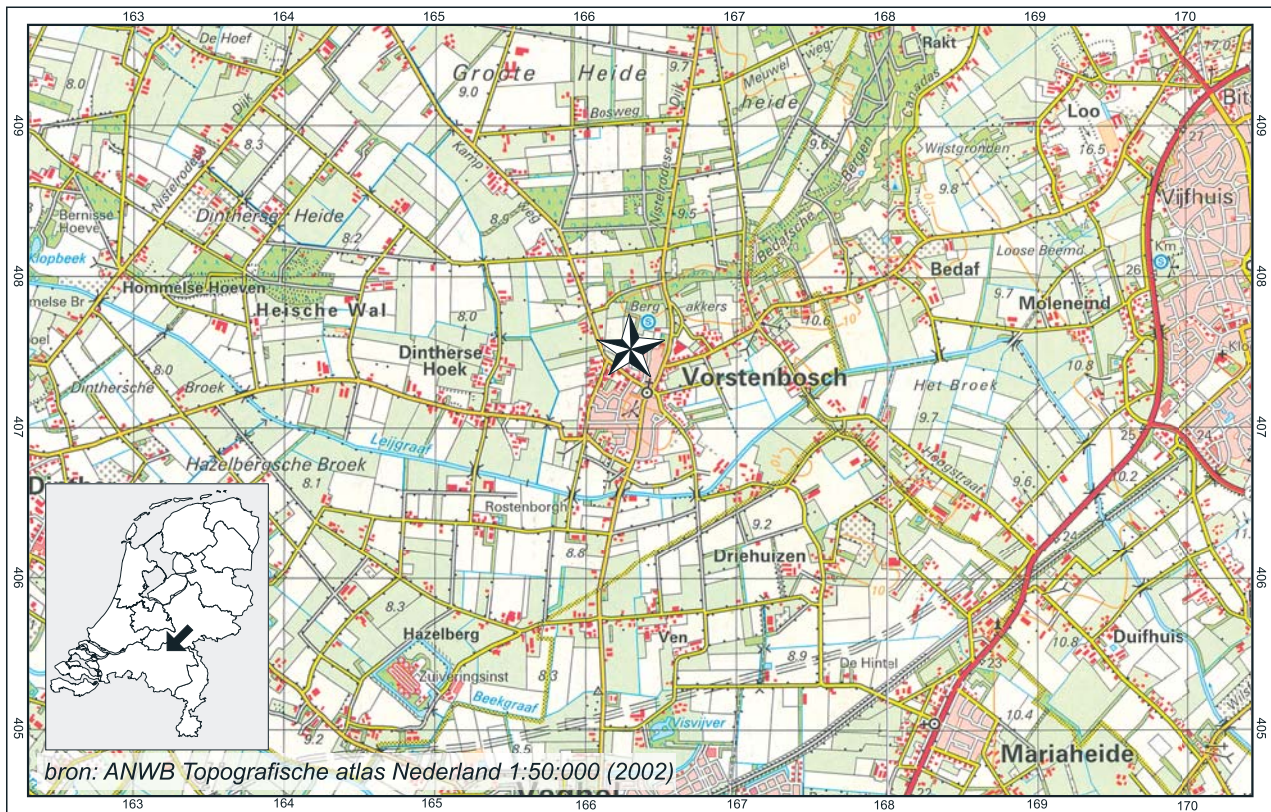
Het gebied is geomorfologisch te kenmerken als (deel van) een dekzandvlakte. Op de bodemkaart wordt het gebied getypeerd als enkeerdgrond, als onderdeel van een esdekkengebied. Van gebieden met esdekken, (post-)middeleeuwse akkerlagen, is de laatste decennia duidelijk geworden dat ze in het algemeen een hoge archeologische potentie hebben. Ze liggen veelal op de hoge(re) locaties ((dek)zandruggen) in het landschap, in de nabijheid van de oude bewoningskernen die vanaf de late prehistorie tot en met de volle middeleeuwen intensief bewoond waren. Deze bewoningssporen worden door de aanwezigheid van essen goed geconserveerd, zelfs als grote delen van het esdek in de bouwvoor zijn opgenomen (zie b.v. resultaten Nistelrode-Zwarte Molen: Jansen (red.) 2005).

Het onderzoeksgebied heeft op de CultuurHistorische Waardenkaart van Noord-Brabant een hoge archeologische verwachting. Uit de directe omgeving zijn echter slechts twee vondstmeldingen (beide bronstijd potten) bekend: gelegen op respectievelijk 300 en 500 m ten zuiden van het onderzoeksgebied. De eerste is ontdekt in 1958 bij de aanleg van een weg ten zuidwesten van de molen te Vorstenbosch. Vastgesteld werd dat de pot rechtop in de grond heeft gestaan. In de pot zijn geen crematieresten ontdekt. Onderzoek van een vlak van 6 bij 22 m rondom de vondst leverde geen (verdere) archeologische sporen op behalve enkele scherven en een fragment van een bronzen naald (Modderman 1959). De tweede pot is alleen bekend als archismelding (nummer 36060). Een recent onderzoek (een archeologische *quick-scan*) voorafgaand aan de eerste fase van de ontwikkeling van Bergakkers leverde geen directe aanwijzingen op voor de aanwezigheid van archeologische resten. Dit onderzoek bestond uit een bureau- en een booronderzoek (Oudhof 2001).

Tabel 1

Administratieve gegevens onderzoek plangebied Vorstenbosch-Bergakkers

Uitvoering	
Veldwerk	week 24, 2005
Uitwerking	week 35, 2005
Opdrachtgever	Gemeente Bernheze
Bevoegd gezag	Provincie Noord-Brabant
Meldingsnummer onderzoek	12690
Kaartblad	45E
Locatie	
Gemeente	Bernheze
Plaats	Vorstenbosch
Toponiem	Bergakkers
Coördinaatgegevens	166354/407472
Periode vindplaats	Geen

2 Het onderzoek: methodiek en vraagstellingen

Figuur 1

Ligging plangebied Vorstenbosch-Bergakkers

2.1 Methodiek

Sinds enkele jaren wordt ernaar gestreefd archeologisch onderzoek in een vroeg stadium in de ontwikkeling van terreinen uit te voeren. Daartoe wordt een vast traject van verschillende vooronderzoeken doorlopen. Deze zogenoemde prospectieve onderzoeken hebben een verkennend en/of waarderend karakter en zijn in principe zo weinig mogelijk destructief. Het belangrijkste doel is om inzicht te krijgen in de verspreiding van de archeologische waarden in een gebied zonder direct grote vlakken open te hoeven leggen. Wanneer blijkt dat een terrein ernstig is verstoord of in het geheel geen sporen oplevert, wordt hiermee volstaan. Bij het aantreffen van archeologische waarden zijn er kort gesteld twee mogelijkheden:

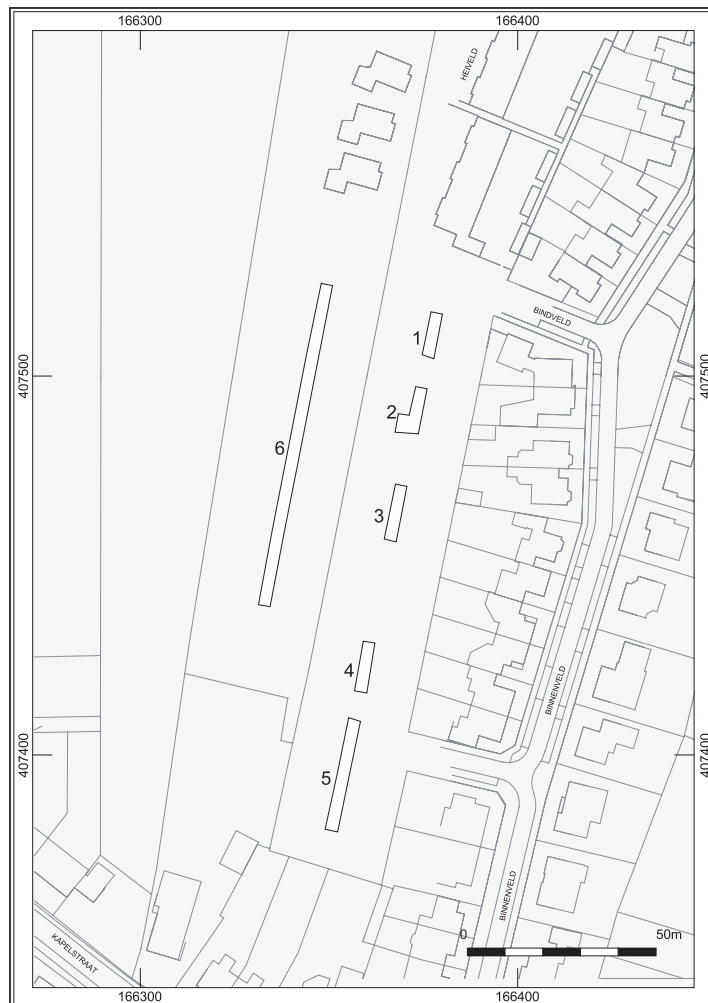
1. De archeologische waarden worden ingepast in de plannen voor het gebied: ze worden beschermd;
2. Inpassing is niet mogelijk, de archeologische waarden zullen worden verstoord of vernietigd. Een opgraving is dan noodzakelijk.

De fysieke eigenschappen van het terrein (een esdek op een dekzandrug) en de hoge archeologische verwachting van het terrein maakten een archeologisch inventariserend eldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven noodzakelijk. Een booronderzoek voor het karteren van archeologische waarden op dit soort gronden geeft, zoals recentelijk in verschillende onderzoeken is aangetoond, niet het gewenste resultaat.

Het onderzoeksgebied heeft een grootte van bijna 0,9 ha (8860 m²). Het is onderzocht door middel van twee parallelle proefsleuven. Deze hebben een breedte van 3 m. De oostelijke sleuf is vanwege recente verstoringen met een aantal onderbrekingen aangelegd.

Figuur 2

Overzicht van de proefsleuven 1 t/m 6,
Vorstenbosch-Bergakkers fase 2

Het opgravingsvlak is direct onder de bouwvoor c.q. esdek aangelegd en handmatig bijgeschaafd. Vlakken en profielen zijn beschreven en/of opgetekend. De onderste laag van het esdek en het opgravingsvlak zijn met een metaaldetector onderzocht. De proefsleuven zijn na afloop van het veldwerk ingemeten in RD-coördinaten en NAP-hoogten door een landmeetkundig bureau.

2.2 Vraagstellingen

Bij het onderzoek stonden de volgende vragen centraal (zie ook het PvE: Jansen 2005):

1. Wat is de landschapstypologische context en de landschappelijke geleding van het onderzoeksgebied?
2. Hoe is de archeologisch relevante geologische en bodemkundige opbouw van de ondergrond en het microreliëf in het onderzoeksgebied?
3. Zijn in het gebied archeologische vindplaatsen aanwezig? Bij de aanwezigheid van (een) vindplaats(en): wat is de aard, omvang en datering van de vindplaats(en)?
4. Wat zegt de landschappelijke ligging van de archeologische resten over de locatiekeuze en het vroegere landschapsgebruik?
5. Wat is de fysiek-landschappelijke ligging van de vindplaatsen (geologie, bodemtypen en geomorfologie)?

Het uiteindelijke doel was te komen tot een advies: is er voorafgaand aan de bebouwing van het plangebied een opgraving van (een deel van) het terrein noodzakelijk? Komt (een deel van) het terrein in aanmerking voor bescherming? Kan volstaan worden met een adequate archeologische begeleiding van de graaf- en bouwwerkzaamheden? Of is verder archeologisch onderzoek noodzakelijk?

3 Resultaten

3.1 Landschappelijke resultaten

Op basis van het eerder uitgevoerde booronderzoek werd geconcludeerd dat het esdek over grote delen van het gebied verstoord was. Daarnaast werd gesteld dat het gebied relatief laaggelegen was en dat delen van het terrein opgehoogd waren (Oudhof 2001). Het proefsleuvenonderzoek heeft echter aangetoond dat het oorspronkelijk reliëf van (in ieder geval) het onderzoeksgebied is verdwenen. Het gebied ligt lager doordat het terrein in het recente verleden ontgrond c.q. vergraven is. Het opgravingsvlak was, behalve over een klein gedeelte in het zuiden van put 6, sterk verstoord, tot 1,50 m -mv (figuur 2). Ook de profielen zijn sterk verstoord: de moderne bouwvoor met verstoringen ligt direct op het witte dekzand, bodenvorming ontbreekt volledig doordat de bovenste laag van het dekzand is afgegraven (zie figuur 3).

Figuur 3

Opgravingsvlak (l) en profielopname (r).
In beide is de verstoring goed zichtbaar

3.2 Archeologische resultaten

Het opgravingsvlak bestaat uit dekzand dat sterk verstoord is door ontgrondingsporen. De sporen van rupsbanden en graafbakken waren duidelijke zichtbaar in het vlak. Archeologische sporen ontbreken hier volledig. Mogelijk zijn deze wel aanwezig geweest maar het niveau waarop deze zichtbaar zouden zijn ligt hoger dan het opgravingsvlak. Ook in het vrijwel onverstoord zuidoostelijke deel van het terrein zijn geen sporen of andere archeologische indicatoren aangetroffen.

4 Waardering en advies

Bij een waardering wordt een oordeel over het archeologisch belang van een vindplaats gegeven. Dit gebeurt aan de hand van de belevingswaarde, de fysieke kwaliteit en de inhoudelijke kwaliteit van een vindplaats. De waarden en de gehanteerde criteria zijn in onderstaande tabel weergegeven

Tabel 2

Waarderingscriteria archeologisch vindplaats

Waarden	criteria
Beleving	schoonheid
	herinnering
Fysieke kwaliteit	gaafheid
	conservering
Inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid
	informatiewaarde
	ensemblewaarde
	representativiteit

Het verkennend en waarderend archeologisch onderzoek te Vorstenbosch-Bergakkers heeft voor het onderzoeksgebied geen archeologische waarden opgeleverd. Behoudsmaatregelen of een archeologisch vervolgonderzoek zijn daardoor niet noodzakelijk. Omdat er geen sprake is van een archeologische vindplaats is een beoordeling middels bovenstaande tabel achterwege gelaten.

Literatuur

Jansen, R., 2005. *Programma van Eisen Archeologisch onderzoek De Hoef fase II en III, Retsel, Heilaren-Noord, Zwarte Molen fase II, Bergakkers fase II*, Leiden.

Jansen, R. (red.), in voorb. *Archeologisch onderzoek Nistelrode-Zwarte Molen, bewoning uit de ijzertijd, Romeinse tijd en vroege en volle middeleeuwen*, Archol rapport, Leiden

Modderman, P.J.R., 1959. Een 'Hilversum' pot met wikkeldraadstempel versierd en een bronzen naald uit Vorstenbosch (Noord-Brabant), in: *BROB ?*, Amersfoort.

Oudhof, J.W.M., 2001. *Vijf Archeologische Quickscans te Bernheze: Locaties De Hoef II, Retsel, Heilaren-Noord, Zwarte Molen, Bergakkers II*, Bunschoten.

[Www.vorstenbosch-info.nl](http://www.vorstenbosch-info.nl)